

UNIVERSUL LITERAR

Supt conducerea D-lui N. IORGA

M. S. REGINA MARIA A ROMÂNIEI

M. S. REGINEI MARIA

Inchinare M. S. Reginei Maria rostită de A. S. R. Principele Moștenitor cu ocazia reprezentării unui tablou din „Ilderim“, în seara de 29 Octombrie, la Castelul Peleş :

Tie, Doamnă, Îți închinăm acest tablou. Ni-ai dat din inima Ta inimii

noastre. Dăm și noi acum, la rândul nostru, din inima noastră inimii Tale.

„Ilderim“, pe care L-ai creat, vine să Ți se închine, așa precum, în această zi de sărbătoare, cu toții ne închinăm Ție.

CAROL

INCHINARE

de Gh. Coșbuc

*Cu dar de nuntă, Ți iese'n drum
Și Te salut' un neam acum,
Din inima lui plină,
Că te-au menit divine sorși
Pe frunte-Ți nobilă să porți
Coroana de Regină:*

*Carpații mânăle-și întind,
La horă vesele se prind
Și-ar vrea mai mari să crească,
Să spuie cerului uimit
Că soare nou a răsărit
In Țara Românească.*

*Să-Ți fie drumul cu noroc!
Bine-ai sosit într'acest loc,
Să-I fii al doilea soare!
Străin el pînă ieri Ți-a fost,
Dar el Îți dă azi adăpost,
Și Tu-i dă lui splendoare,*

*Tu vei afla'n ăst mic pământ
Și inimă mari, și mult avînt
Și nume glorioase;
C'avem și noi voinici flăcăi,
Și fete dragi, din mîndre văi,
Și cântece frumoase.*

*Tu vei iubi acest popor
Că-i blând, și bun, și primitor,
Și'n vechia noastră țară
Eroii parcă's mai eroi,
Și primăvara-i pe la noi
Mai mîndră primăvară.*

*Și noi, Marie, Te-om iubi!
Ivirea Ta'ntr' noi va fi
Avîntul inspirării.
Când dăm iubirii noi răspuns,
Nu-i pentru noi grazov de-ajuns
Intreg adîncul Mării.*

*Și ne vom pune toți cu drag
Supt sfîntul sofului Tău steag,
Și-L vom urma cu toți
Când va pleca la bătălii!
Și vom iubi pe-ai Tăi copii
Și-Ți vom stîm nepoții.*

*Să ai tot parte de iubiri,
Să-Ți fie calea trandafiri
Și binecuvîntată
In țara noastră să trăiești,
Că tării noastre fîcă-i ești
Și mamă tot odată.*

REGINA MARIA

- Simple amintiri -

Acel care scrie aceste rînduri nu e un om obișnuit a linguși, ba nici măcar a spune lucruri agreabile semenilor săi. Un defect de temperament pe care-l gust prea mult pentru a mă gândi, să încerc a-l îndrepta. Și oricine are dreptul să reserve din sufletul său o parte care să-l bucure pe dînsul, chiar dacă, vai!, supără pe alții...

Totuși oricînd eu sînt gata a ridica înaintea tuturor această excepțională personalitate care e Regina Maria.

Am avut deosebita onoare s'o cunosc în circumstanțe care nu sînt obișnuite.

Mulți ani de zile n'am știut

ce se chiamă o audiență. Eram profesor la Universitate de atîta vreme și nu călcasem pragul Palatului Regal. Nu era spirit de opoziție, ci numai conștiința că nici acolo nu e nevoie de mine. A trebuit o sugestie a aceluia care e azi Regele României ca să caut printr'o cerere de a fi primit de Carol I-iu, severă figură adînc respectabilă, drumul la Palatul Cotroceni, unde am găsit în Prințul Moștenitor cultură, inteligență, mult humor și o perfectă francheță. Dar au trecut vre-o doi ani, cred, și demonstrațiile contra snobismului francoman la Teatrul Național au făcut ca o tînără

și frumoasă princesă să-și fi comandat în zădar o admirabilă rochie, — reprezentajia ne mai avînd loc.

Pe urmă, nu știu cum, aceasta s'a uitat. In Palatul Cotrocenilor am cunoscut un suflet de mare spontaneitate și de admirabilă energie, care trebuia să-și ascundă puterile și să abdice de la rolul pe care atîta viață îl cerea. A merge acolo atunci nu era un omagiu adus puterii. Și, cînd, la suirea pe tron a lui Ferdinand I-iu, mi s'a remis scrisoarea de curagioasă inițiativă prin care și mie mi se cerea o colaborație de devotament pentru a sprijini un tron bătut de pasiunile populare ale marelui războiu și de intrigile pe care nimeni nu le va mătura niciodată de la nicio Curte, nici Regina cea nouă nu se adresa unui puternic al situațiilor.

Acel devotament l-am dat și el rămîne nezguduit. El nu se leagă numai de neobișnuitele daruri ale unei ființe de elită, dar și de setea pe care la orice prilej ea o dovedește de a marturisi și de a crea.

Tot ce a făcut Regina Maria, literatură, fără formule învățate și pretenții de a inova, opere de caritate, opere sociale și patriotice; vine din acest izvor, care e pasiunea de a și analiza sufletul, de a-l înțelege și de a spune limpede, chiar dacă s'ar obiecta că nu se desvăluie orice, aceia ce se află în sufletul crescut în adevăr și în credință. Și neodihna care o stăpînește pleacă din misiunea de a întemeia, de a înoui, de a da viață și de a învia.

Reginei îi place să fie înfățișată ca o ctitoră de pe zidurile vechilor biserici. Are dreptul s'o voiască. In adevăr ea este, alături de regalul ei soț, ctitoră a aceste țeri nouă în care totdeauna ceva din sufletul ei de voință străbătătoare și imperioasă, va trăi.

N. IORGA.

Copilăria M. S. Reginei Maria

— Descrisă de Ea însăși —

Mama era singura fată a Țarului Alexandru al II-lea. Curtea rusească era, fără îndoială, una din cele mai strălucite Curți din Europa. De-acolo venia mama mea, și, pe cât îmi amintesc, tot ce aparținea acestei Curți era încununat pentru noi copiii de un prestigiu extraordinar, de o vrajă puternică, căreia nu-i găsiam asemănare. Țarul era figura cea mai importantă lumea întreagă părea că gravitează împrejurul acestei ființe, „Țarul, cu un înțeles aproape mistic. Și acum sunt cuprinsă de un respect aproape straniu când mă gândesc la atmosfera care încunajura pe „Țarul tuturor Rușilor“.

aurii străluciau ca niște scuturi poleite la soare; cu mândrie își scuturau coamele lungi, iar cu vârful cozilor măsurau drumul.

M. S. Regina, la 5 ani

Văd palate imense, și soldați, și curteni fără sfârșit. Lungi coridoare tăcute cu sentinele în uniforme ciudate; în fața ușilor imperiale Cazaci uriași în haine roșii, cu căciuli enorme pe cap, cu privirea sălbatecă și cu cingătorile pline de pumnale și pistoale. Un miros special pătrundea locuințele imperiale.

Afară, la portalurile palatului, și ruri peste șiruri de trăsuri așteptau cu vizitii lor înalți și bărboși, învăliși în caftane lungi, albastre. Căii erau minunați. Mai toți erau negri cu părul luciu, une ori coastele lor

aurii străluciau ca niște scuturi poleite la soare; cu mândrie își scuturau coamele lungi, iar cu vârful cozilor măsurau drumul.

M. S. Regina la 6 ani

În visiunile aceste imperiale bisericile aveau un mare rol. Multe biserici, capelle și preoți. În cupole boltite am auzit cântări minunate, iar glasurile adânci ca niște clopote de bronz umpleau făcerea extatică de emoții divine. Văd și acum scânteierea aurului și a pietrelor prețioase ca și strălucirea discretă a bătrânelor icoane, și mă minunez de coloanele uriașe, tăiate din blocuri rare de porfir, de malahit sau de lapis. Și în lumina mistică a miilor de lumânări zăresc preoți bătrâni și diaconi tineri în odoare de brocard, săvârșind rituri stranii, neînțeleg de mintea abia deșteaptă, însă umplând copilăria mea de idolatriă adorare. Bătrânii aveau bărbile albe ca neaua, iar tinerii cu părul strălucitor sămănau ciudat

cu icoanele care închipuiau pe Fiul Domnului. Glasurile lor făceau inima mea să tremure, pe când din cădelnițele de aur legănate tămâia dulce mirositoare se înălța în nouri...

Tot acolo văd multe chipuri de femei frumoase, încoronate cu tiare semete, încovoiate de greutatea podobabelor, și alături de ele bărbații înalți în uniforme pompoase, unii cu chipul blând, alții cu înfățișarea severă, și unii și alții cufundați în sfânta slujbă, ingenunchind, plecându-și fruntea și făcând cu gesturi mari semnul crucii.

Când eram mică, mergeam la Curtea Țarului Alexandru al II-lea, dar el a fost ucis în 1881 și a fost urmat de Alexandru al III-lea, a cărui soție era veselă și pomulară și ai cărui frați erau căsătorii tocmai atunci cu femei tinere și fru-

M. S. Regina la 13 ani

moase. În zilele aceste Curtea avea o strălucire neobișnuită, iar diferiții membri ai numeroasei familii se întâlneau dese ori. Era o priveliște vrednică de văzut.

Frații și verii mamei mele erau înalți și foarte voinici. Îmi aduc a-

minte că, uitându-mă la ei, mă întrebam cum pot să existe oameni atât de mari. În zarea sclipitoare îi văd și acum cu aceiași ochi mirați de copil. Erau un neam de uriași, născuți și crescuți ca să se cărmuitori și domni, cari credeau în dreptul lor de a fi stăpânii lumii. Generația mai tânără, generația mea, era mai puțin înaltă, nu mai avea vigoarea aproape brutală a părinților lor, aveau încă năzuința spre stăpânire, însă li lipsia puterea poruncitoare a bătrânilor.

Trupul îi era format pentru timpuri mai noi, însă felul lor de a gândi nu fusese schimbat.

Cea dintâiu amintire a mea despre Tarul Nicolae, sau despre Nicky, cum îl numeam noi toți, o am de pe când era „băiat mare“.

M. S. Regina la 15 ani

Era încunjurat de vraja viitorului cărmuitor, viitorului Mare Domn, căruia într-o zi toți i se vor supune. Cu vre-o opt ani mai mare decât mine, părea timid; ochii câprijii erau buni și aveau o expresie visătoare, mirată, iar zîmbetul sfios de pe buze părea că arată pe un om care nu poate spune decât vorbe blânde.

Îl văd călărind spre noi prin potecile umbroase ale reședinței, într-o uniformă albă de vară, pe un cal căzăcesc, buiestraș, cu coada lungă. În urma lui o droaie de ogari alergau printre copaci, săriau până la gâtul calului, cu ochii țintă la tânărul frumos cu chipul gingaș. Moștenitorul împărăției celei mari. După cuvinte de glumă cu noi copiii a dat iarăși drum calului și, urmat de ogarii albi, mlădioși, l-am pierdut din ochi. Noi ne uitam mereu în urma lui, dorind să se întoarcă și să ne privească cu ochii lui buni și galeși. Așa l-am văzut întâia oară....

Alte zile de tinereță ale M. S. Reginei

În Germania, pentru a cărei masă-vă putere și îndrăzneală înaintea politica economică și culturală Prințesa Maria nu putea să aibă nicio prețuire, familia ducelui de Edinburg, bucuroasă când ajungea să-l aibă — ni spune într-o scrisoare către Carol I-ii, Alexandru, prințul Bulgariei, un pețitor la Curtea Angliei, unde-l iubia prințesa Beatrice, fiica Reginei Victoria — se așeza în „bătrânul castel de țară Rosenau, un încântător colț romantic, simplu pașnic, unde ducea cultiva minunate flori de tot felul“.

Orice Român, se gîndește la Regina Maria, nu are nevoie să-și aducă aminte nici de Constituție, nici de România întregită, nici de zilele noastre bune sau de zilele noastre rele pentru a și da samă că în dinasticismul nostru, pe lângă toate cite ni le dictează rațiunea, mai

Dar locul care a lăsat Prințesei amintirile cele mai puternice și fără îndoială s'a îmbogățit sufletul dindu-l odată cu senzația nouă a Orientului, ideea că poate fi și alt trecut decât al negrelor cetăți feudale din Anglia nașterii sale, a fost insula Malta. Era și o viziune de Italia, acea Italia din care ea n'a cunoscut decât ce putea să se vadă într-o repede trecere spre insulă, reședință a prințului-amiral, ori de acolo înapoi. „Adora Malta“, spune marturul ocular, „și amintirile ei despre curioasa insuliță stîncoasă, cu splendidele ei fortificații naturale, au rămas printre cele mai fericite ale copilăriei sale“.

e și ceva care pornește din inimă.

Pe lângă cei cincizeci de ani trăiți numai pe jumătate printre noi, îi urăm alți cincizeci pe cari să-i petreacă pe de-a'n tregul printre noi și pentru noi-

C. Argetoianu.

M. S. Regina Maria a României și „Crucea Roșie“

Zutele acestea întreaga populație a României și-a adus cu bucurie aminte de aniversarea nașterii Majestații Sale Regina Maria.

Această populație, ca un singur suflet, nu poate uita nimicurile de curaj de care a dat avadă, în timpul războiului, această nobilă femeie, Regina înzestrată de Dumnezeu cu atât de mari și neprețuite însușiri.

Eram la Iași, în timpul greilor și neuitatelor zile din ianuarie 1917, cînd, într-o dimineață, întunesc la serviciu pe unul din aghiotanții regali, un ofițer distins cum puțin are armata noastră.

Cu un aier foarte deprimat aghiotantul îmi comunică știrea că tifosul exantematic face ravagii printre ostașii noștri.

— „A murit și medicul francez, șeful spitalului instalat la vila „Greieru“ la marginea Iașilor, d-rul Clunet.

Dar ceace e uimitor, —

adaogă ofițerul — ceea ce ne-a îngrozit pe toți, este faptul că Regina a stat ieri vreme de ceasuri întregi lângă el, încurajindu-l, pînă cînd botnavul și-a dat sufletul.

Rugămînți, sfaturi ale medicilor, — cari o implorau să se jerească de această boală careia nu i se cunoaște leac, toate au fost în zădar... E un admirabil suflet de femeie, fără șovăiri și fără frică...“

Cum, după chibzuința celor cari aveau atunci cuvînt hotărîtor, mi se daduse în ultimul timp însărcinarea de a totaliza numărul celor pieriți de tifos exantematic, — și se știe că muriau cu miile pe zi, — m'am dus a doua zi la spitalul St. Spiridon.

Am văzut atunci, cu propriii mei ochi, admirabilul exemplu de devotament al Reginei noastre.

Am văzut-o, în albul costum și cu boneta de soră de cari-

late, cu crucea roșie la frunte, mergând din botnav în botnav, — dînd personajului sfaturi și porunci, — avînd pentru fiecare suferind, nu numai o vorbă bună, dar punînd minile Sale pe fruntea și obrajii neferici-

Transfigurați, ei se simteau plini de puteri și de nădejdi, în fața unui asemenea nobil curaj și în fața unei mîmi care nu se temea de moarte, ci o sfida.

De sigur, mulți au perit în paturile triste ale spitalelor reci,

nesfârșită și de o viață întreagă, nu trebuie uitată nici binecuvîntarea vărsată în sufletele celor ce s'au dus dintre noi.

Ca un balsam a căzut, în inimile lor speriate, mîngîierea ochilor plini de caldă lacrimi ai Reginei Maria, și ca o dumnezeiască suflare a fost atîngerea minilor. Ei pe fruntile lor arse de frigurile boatei...

*

Aceasta a fost Regina Maria a României ca infirmieră a Crucii Roșii în timpul războiului, astfel și a făcut Ea o datorie spre care n'o chema decât generositatea unei mîmi fără de păreche.

Din toate darurile pe care Dumnezeu i le-a hărăzit, poate că îndurarea Ei a fost aceea care a mîșcat și a folosit mai mult unu neam copleșit de dureri și ajuns într'o vreme până și fără puterea de a mai spera.

Ea n'a pierdut niciodată încrederea. Și oricine va înțelege cît eroism intră într'o asemenea concepție, mai ales atunci cînd Ea era singură, și peste tot numai jale și moarte.

*

Am tinut ca, în acest număr festiv, să amintesc cititorilor noștri această latură a activității M. Sale Reginei Maria în timpul războiului.

Fie încreștinată Augusta și nobila Doamnă că sufletul Ei a fost întes și nimeni nu-l va uita. Mai tare decât monumentele durate în granit sau în bronz, Regina Maria și a ridicat un monument în inimie unu întreg popor. Ingenuchind în fața Ei, acest popor îi va pronunța numele, totdeauna cu un respect și cu o dragoste pe care nimeni și nimic n'o va șterge și n'o va întuneca niciodată.

Stelian Popescu

For M. Jorga

with the wish that our country
should rise strengthened and cleansed
out of disaster

Maria
1916

December 6th

Jassy

„Ou dorința ca țara să se ridice întărită și curățită din desastru,
1916, 6 Decembrie”.

ților bolnavi, așezîndu-se lângă patul lor, uimind pe doctori și pe infirmieri prin curajul Său care sfida moartea..

Cine poate spune lumina care se cobora în inimile celor ce muriau acolo, departe de ai lor, cari nu îi știau de urmă? Cine va putea vre odată să înfățișeze, întreagă, liniștea fericită cu care bolnavii suportau durerile sfîrșitului lor, supt ochii buni și mîngăietori ai acestei minunate femei?

în luptă cu un dușman împotriva căruia n'aveau niciun mijloc de apărare.

Alții, mai norocoși și mai tari, au scăpat, au învins boala.

Supraviețuitorii acestor oribile ceasuri nu vor uita niciodată pe ingerul care îi-a stat alături, cu iubire, în momentele supreme, cînd poate că nimeni nu se mai atîngea de ei, socotîndu-i osîndiți.

Dar, dacă recunoștină acestora trebuie să fie o recunoștință

M. S. Regina Maria și Țara Românească

„Nimic nu este în țara aceasta românească pe care să nu-l fi iubit eu. Mai adânc și decât copiii născuți pe brazda ei m'am împărtășit eu suflă-tește cu șesurile ei întinse, cu nesfârșitele-i drumuri, cu apusurile de soare, cu pajistele-i umede de roua zorilor, cu pădurile-i adânci și câmpii de grâu copt luminat ca aurul. Mi-a fost drag și de spinul uriaș care în vre-un loc sterp și pietros întindea spre ceruri frumuseța fără folos a țepoaselor lui brațe. În

cursul rătăcirilor mele am ajuns la locuri așa de singure încît păreau a fi la capătul lumii, și am stat acolo de am privit gloria ultimă a soarelui până se cobora spre odihnă, și mi-a mai plăcut de singurătatea din jurul meu. Mi-a plăcut de bolta aprinsă a cerurilor, de strania melancolie a nopții ce cade, de mirosul rouăi pe ierburi, de vâlul prafului ce afârna asupra lumii. Mi-au fost dragi toate, adânc și cu adevărat dragi!“

REGINA ȘI ARMATA

„Da, am fost cu ostașii miei, cînd o crudă încercare a înduplecat vigoarea lor, energia lor și speranțele lor. Am fost cu ei cînd erau strînși laolaltă, ca o turmă, într'un lagăr, unde holeră-și făcea de cap, smulgînd viețile lor tinere așa cum o furtună smulge puternicii stejari.

Am împărțit cu ei aceste zile de surgun, cînd ei erau despărțiți de oamenii ceilalți ca printr'o dungă de foc pe care puțini cutezau s'o treacă. Am mers la ei pentru că mulți se feriau de dînsii, am mers la ei pentru că mulți se temeau...

Erau închiși ca niște prizonieri, ca să nu poată întinde o molimă fatală terii celeilalte.

Înțelegînd groaza numelui de holeră și pentru inimile cele mai viteze, dîndu-mi seamă de miseria, de singurătatea, de chinul și suferința ostașilor miei și de cît de puțini erau aceia cari să voiască a rămînea cu dînsii, m'am crezut dator să fiu eu aceia care să rămîn și am simțit că acumă sosise vremea să li dovedesc iubirea mea să-mi chem un curaj care știam bine că nu-mi va lînsi niciodată cînd ceasul primeidiei va fi bătut.

Frică mie? O, nu, nu! Nu-mi era frică, și de aceia-mi era mai ușor decît cum li se părea altora în ce-i privește, dar, fiind sănătoasă și plină de viață, deprinsă cu lucruri frumoase și curate în jurul meu, carnea și singele mi se cutremurau instinctiv la gîndul că trebuie să intru în atingere așa de groaznică și să văd lucruri așa de triste la privire.

Oarecare ajutor am putut să li aduc, pentru că pînă la venirea mea lipsia. Nimeni nu fusese pregătit pentru acest crud hieiu al lui Dumnezeu pe care ostașii miei îl aduseseră cu ei din țara dușmană. Totul se țineuse gata pentru răni și accidente, dar, dacă lumea-și aduce aminte, Romnii noștri n'au întîlnit la 1913 o împotrivire înarmată, ci

au fost atacați de spectrala boală care dădea jos omul în cîteva ceasuri, bîgînd groaza în rînduri și oroare între cei cari trebuiau să li poarte grija. Molima s'a întins cu o așa de inspăimîntătoare iuteală, încît mulți, prinși de panică, fugiseră.

Am strîns lîngă mine medici și surori de caritate; cum era firesc, prezența mea acolo unde infecția era mai puternică, mi-a dat încredere și a dovedit că primejdia nu putea să fie așa de mare. Îndată am fost încunjurată de inimi credincioase, gata de orice jertfă, și lupta ce am purtat a fost o luptă bună de și piedecile împotriva noastră erau mari.

Mă așezasem într'o tabără lîngă Dunăre, pe calea ce trebuia s'o ieie oastea mea întorcîndu-se din țara dușmană.

Era numai un cîmp gol, unde se ridicaseră lungi bărci de lemn, fără niciun confort, una lîngă alta.

Intunecate erau acele colibi de lemn, joase și pustii, clădite pe pămîntul gol, cu o cărărușă ca un sant la mijloc, și, cum ploua din bielșug, cărărușele se făceau noroiu, și de pe asprele coperișuri de lemn ana curgea în pârâie, udînd paiele pe care ostașii miei erau întinși. Unul lîngă altul stăteau murînd vitezii miei ostași tineri, cari așa de veseli se duseseră, cu speranță în inimile lor.

La început orisice lipsia, și ploua înlăuntru din toate părțile. Dar în curînd avură paturi și cearșafuri și medici din destul, și cîteva devotate surori de caritate, care pas cu pas se luptau cu boala crudă, care stăteau în umilă jertfire zi și noapte lîngă paturile celor în suferință.

Între alții, cîteva medici indieni își oferiseră mărinimos ajutorul. Veniseră din Turcia, unde făcuseră, și acolo, ispravă bună. Deprinsi cu o astfel de epidemie, asistența lor era foarte prețioasă, pentru că mulți puteau fi salvați dacă li se dădea odată o îngrijire neconținută și ne-

obosită. Așa de răpede e cursul acestei boli, încît e esențial s'o combați chiar la cel d'întîiu semn al ei. Acești medici indieni au rămas cu noi cît timp am avut nevoie de dînsii, și ni aducem aminte recunoscători de ajutorul ce ni-au dat cu neobosită energie pînă ce am biruit. Afară de aceasta era pentru mine în deosebi mișcător să pot vorbi englezește într'un loc așa de neașteptat!

Soțul meu, care avea comanda asupra tuturor trupelor, venia zilnic să inspecteze ce făceam noi. Prezența lui ni-a fost o mare încurajare, și toți bolnavii noștri salutau sosirea lui ca un semn că nu s'a lăsat la o parte nimic din ce putea să le fie de folos. Și fiul meu eră cu mine, fiul meu cel mai mare; el mi-a fost mîna dreaptă, tovarășul de muncă, energia lui tînă ră intrînd în acțiune unde zimbetele mele nu ajungeau.

Multe zile am rămas în mijlocul soldaților miei, și Dumnezeu mi-a îngăduit să pot fi de vre-un ajutor; zile de strașnică trudă, zile de întunec, cînd ce vedeam erau lucruri pe care niciodată nu voiu mai putea să le uit.

În vremea aceasta m'am apropiat foarte mult de inimile ostașilor miei. Ei știau că nu m'am ferit de ei cînd mulți se temeau; ei știau că am rămas cu ei așa încît să nu se simtă părăsiți, să nu fie tratați ca niște lepădături, cînd așa de crudă li-a fost partea.

Pe deplin fui în stare atunci să li dovedesc că străina nu mai era străină, ci cu toată inima și sufletul întreg, dintre ai lor una!

O, bieții miei ostași tineri! I-am văzut cu umfletele fețe vinete, cu ochii căzuți în cap, singerați, spectrali; i-am văzut cu spasme groaznice, cînd orice ajutor omenesc li lipsia; i-am văzut țapeni și muți cînd își sfîrșiseră ultima luptă. Am stat lîngă paturile chinului lor, rugîndu-mă tăcut pentru umilele lor vieți fragede. Cele d'întîiu zimbete ale lor eu le-am cules, cînd, după zile de tortură, ei se strecurau iarăși pe încetul spre viață.

Nici în mormintele lor ei nu se puteau simți, astfel, uitați. Am îngenunchiat lîngă ele, acolo unde ar fi îngenunchiat mamele lor, soțiile, copiii lor, și pe fiecare moviță oustic am sămănat flori de mireasmă, ca și florile ce cresc în jurul caselor pe care nu le vor mai vedea. Noi n'am vrut să lăsăm ca ei să fie aruncați în groapa comună, ci am voit ca fiecare din tinerele lor trupuri să fie însemnat cu crucea lui.

Zilnic cercetam de jur împrejur colibilele mele: odată, de două, de trei ori, cum cerea nevoia.

Une ori soarele ardea de nesuferit de-asupra capetelor noastre, prefăcînd adăposturile de lemn în sobe

incălzite peste măsură, din care ieșiau desgustătoare duhori de boală, amestecate cu mirosul antisepticelor, în aburi pe cari cu greu puteai să-i înfrunți.

Dar și mai rele au fost zilele de ploaie: pământul nostru românesc

să-mi îndoiesc silințele și zimbetele...

Simțiam lămurit cum cădea curajul fiecăruia odată cu căderea barometrului. Cu cât mai grea apărea sarcina noastră; cu cât mai imposibilă speranța; cu cât se făcea mai

mai frumoase ce puteam găsi. Mișcătoare era plăcerea betegilor mici și pentru cea mai umilă crenguță; fețele lor nenorocite se luminau ca prin minune, și cei ce erau prea slabi ca să-și ridice capetele își întindeau spre mine tremurătoarele

M. S. Regina Maria la venirea în țară.

fiind bogat, tot lagărul s'a prefăcut într'un riu de noroiu curgător. Prin coperșurile crăpate ale colibelor noastre picurau reci piriiașe în paturile celor în suferință; pînă la genunchi inotam prin noroiu. În zilele acestea de depresiune trebuia

desperată lupta cu moartea! Căci cu adevărat cruda boală părea că turbă cu creșterea umezelii și murdăriei.

În zilele acestea aveam grijă să-mi fie minile de două ori mai pline, să fie florile ce aduceam cele

degete, nerăbdători să primească și cel mai mic dar.

Li aduceam și lămii și bomboane acrișoare, căci nestinsă li era setea, parcă foc li-ar fi ars în gitlej. N'o să uit niciodată cum sugeau lămi-

He acelea, întinzind minile ca să mai aibă!

Celor ce erau mai bine acuma mi era îngăduit a li da vin, și mare bucurie era când apăream în prag cu brațele pline de sticle, altele fiind aduse în urma mea de aceia cari cu credință mă întovărășiau în toate aceste drumuri. De sigur că eram binevenită, căci cu minile goale nu veniam niciodată.

Dar era una din aceste colibe unde zăceau gemind cei mai greu bolnavi dintre toți și căreia îi ziceam „gura iadului”: a intra între pereții ei de lemn era parcă ai fi pătruns în cuprinsul vre-unui vis grozav.

De fapt aici nu puteam face decît să stau cu minile încrucișate, ridicîndu-mi cugetul în fierbinte rugăciune către Dumnezeu!

Intunecate scene de miserie a noastră, muritorii, care și acum rălăcesc prin mintea mea, vedenii de moarte și de spectrală suferință, la care nici iubirea, nici știința n'ajută la nimic.

Către o infirmieră franceză

„Cea d'întîiu campanie a noastră, a la și a mea, a fost în 1913, cînd ne-am sîrguit să combatem epidemia de holeră care pustia crud rîndurile armatei noastre la întoarcerea din țara dușmanului. Și atunci ai stat lângă mine, primind orice greutate, mișcîndu-te cu o desăvîrșită seninătate în mijlocul celei mai ucigăse molime, luptîndu-ți lupta cea bună împotriva morții.

Încă de atunci cele două aripi ale vîlului fău alb ca zăpada mă făceau să gîndesc la aripile îngerilor cari zboară încoace și încolo între cele mai sinistre vedenii de nenorocire.

Nicio o greutate nu ți-a imputinat focul de muncă, nicio vreme neprielnică nu ți-a răpit buna dispoziție; nici lipsa de confort, nici osteneala, nici privațiunile nu ți-au smuls un suspin; zîmbetul nu ți-a pierit de pe buze; aveai vreme pentru oricine și pentru orice lucru; urechea ta prindea orice strigăt de suferință; mina ta era pretutindeni unde se simția mai mult nevoia de ajutor.

Acele săptămîni petrecute la o laltă în mijlocul grozăviilor bolii care avea într'însa ceva dintr'un vis rău au făurit un nou inel în această legătură a celor cari înfruntă aceiași primejdii cu aceiași nezugduilită hotărîre de a nu se da pînă nu cîștigă bătălia. Acele săptămîni ne-au pregătît și pentru mai marea și mai îndelungată sfortare ce se aștepta de la noi în 1916-17, așa încît, cînd din nou încercările hipotei ne-au chemat, de la sine ne-am gasit alături.

Versuri ale M. S. Reginei în zilele înfrîngerii

*Credeam că pot să-i duc pe toți
Spre visul unde toți s'ar duce,
Cu toți să mergi credeam că poți,
Și nu știam vremea ce aduce.
Visam de mîmi nesupuse,
Din suflete ca și al meu,
De încordările nespuse
Spre scopul cel vrea Dumnezeu...
La mine-acas'am apucat
S'aud ia vatră glas de luptă,
Și mi sună trîmbiți, departat,
Cîntare din războaie ruptă.*

*Și acuma mi spun că s'a sfîrșit,
Că nu i nimica înainte.
Că trebuie înăbușit
Ce aveam mai arept și mare 'n minte,
Îmi spun de ce e înțelept
Și rid de nebunia noastră —
Și, iată, singură, aștept,
Supt vijelie sînd sihastră.
Și numai noaptea ar putea
Să știe de durerea mea.*

*Și oare nu mai e un cînt,
Un cînt să-mi fie mîngîiere,
Un cînt bătrîn, sălbatec, sfînt,
Un cînt de aprigă putere?
Ori a venit acum un ceas
Cînd n'are suncat al meu glas,
Și tot ce'n lume-i mai frumos
Stă singurat în țernă jos?*

*Și-atunci mai bine aș îngroșa
Această față ce s'ascunde,
Și'n umbră o aș cufunda,
Să nu mă aște orișunde...
Și aș include'n vremuri moarte
Ce n'a fost voia crudei soarte!*

MARIA

Adesea ori curajul femeilor de țară în aur și argint și dăruindu-le cu nestimatele sufletului său împărătesc, aceia nu putea să nu fie și regina sufletelor noastre!

Ion Buzdugan

Am avut regină, Elisabeta maghiara. Acum avem una Maria. Maghiarul e dinastic și stîmează foarte mult pe Regina. Acesta e caracterul nostru maghiar. Să trăiască regina noastră Maria!

Sándor Iózsef, deputat.

Prof. Em. Antonescu.

3 Novembre 1925.

Aceia care a zugrăvit 'n chipuri și icoane Țara noastră, împodobind aceste icoane vechi

M. S. Regina la 17 ani.

M. S. Regina și Copăcenii

„O veche casă tristă se înălța în mijlocul grădinii, una ce-mi părea stăpinită de ciudate amintiri care o umplu de întunerec. Când boierul acela bătrîn a murit, el mi-a lăsat casa și grădina: îndemnat de gîndul că-mi era drag de singurătatea ei, a vrut mai bine să fie a mea. Copiii n'avea și se temea că alții nu vor îndrăgi locul scump tineretelor sale.

Astfel parcul cu frumoșii lui copaci vechi și cu cărările crescute cu iarba al meu ajunse a fi cea d'întăiu bucătică de pămînt pe care în numele meu insumi am stăpinit-o!

Un simț de mîndrie-mi cuprinse sufletul, și cu el minunate vedenii de frumuseță. Văzuiu grădina prefăcîndu-se pe încetul într'un raiu de colori veșnic-schimbătoare. Fiecare anotimp cu floarea lui, așa de larg sădită, încît locuri întregi să fie numai flori.

Mi-ar fi plăcut să fi rătăcit prin

cimpii roșii cu stînjinei de toate nuanțele, sămănați cu atîta bielsug că pînă și pe cărări s'ar fi întrecut a crește în strălucirea lor glorioasă. Cît despre brandafiri, erau să fie atîția, încît și-ar fi întins cren-gile pline de flori pînă de-asupra apelor, făcînd malurile cu pete largi de roșu.

Maci ca focul în mîndre pilcuri ar fi chemat ochiul de departe, și mai de vreme zarnacadele fără de număr ar fi acoperit marginea pădurii, dînd închipuirea unei ză-

pezi târziu, pe cînd curpenii de aur ar fi umplut crîngul cu o strălucire ca și cum pămîntul tot ar fi fost așternut cu lumină.

Cît despre casa cea veche, fațada ei era să fie schimbată într'o mai dulce simplitate, căci, de și părăsită într'o grădină năpustită de burueni departe de vuietul lumii, căutase a-și da un aier de importanță pe care nu o avea cu adevărat. Aveam de gînd să-i armonizez liniile, îndepărtînd toate sforțările de falsă decorație, prefăcînd-o într'o

locuință simplă, albă, cinstită, așa cum în mai vechi veacuri era datina să clădească această țară. Joasă, largă și zdravănă, așa mi-o vedeam eu, plină de tihnă, urîtu-i acoperiș suptire fiind înlocuit cu altul de șindrilă, cu streșinile larg întinse.

Plănuisem și tainice grădinițe captușite cu piatră și încunjurate de ziduri ca niște curți de mănăstire. Le și vedeam pline de flori în jurul adîncilor iazuri, reci și răcoritoare în căldurile de vară."

Regina și Anglia

Eram încă la Londra cînd soția în faimoasa vizită, cu Augustul Ei soț, Regina Maria a României.

Englezii sînt — ca și, în ciuda republicanismului lor, Francesii, dar cu o notă de devotată seriozitate ce lipsește acestora — mari amatori de purpură regală. Nu e la mijloc numai setea de senzațional, nici cultul fastului și al puterii. În suveranii altor neamuri Englezii văd puțința participărei la un destin înțelept și înfrățirea, prin aceasta, cu Anglia a popoarelor care se vor face ca și ea vrednice de alese capete încoronate.

Mi aduc aminte ca acum de rumoarea din pensiunea mea ca și din toate pensiunile pe care le frecventam. Cîte complimente primiam, ce felicitări pentru poporul meu că avea în fruntea lui un Rege atît de mare și iscusit și o regină atît de aidoma Lui. Cîte comentarii apoi, și cită forfotă, de pare că fiecare se pregătia să primească pe Queen Mary of Roumania. Interviewurile pe care le-a dat cu acest prilej ar umplea un volum; destul că odată în curs de patru ani de zile situația mea de Român la Londra devenia importantă, — de o importanță într'adevăr îngrijitoare...

Ca student n'am fost la recepția coloniei romîne la Legație, nici, în calitate de Secretar al P. E. N. Clubului român, n'am luat parte la serata de gală dată de scriitorii englesi

augusteii lor colege, care, de și apărută în mijlocul lor „incognito“, atrăsese acolo cele mai strălucitoare nume al scrisului societății engleze.

În schimb m'a interesat că pînă în Piccadilly Circus, de-alungul mișcătoarei New Oxford Street și Shaftesbury Avenue, în ceainării și stații de metrò, ca și în prăvălii și teatre, lumea nu vorbea decît de Queen Mary of Roumania.

De atunci pînă la plecarea mea, cîteva luni de zile n'am putut spune cuiva că sînt Român fără să-mi cînte frumuseța și prestația unei regalități de rasă. Astăzi dacă m'aș duce din nou la Londra, ar fi același lucru.

Am devenit mai bine cunoscuți în Anglia cu o vizită regească decît am fi cu zece biurouri de propagandă.

Fiindcă, de sigur, alături de Suveranii Spaniei, nu sînt alții mai populari în Anglia decît Regele și Regina noastră.

Dragoș Protopopescu

Oricine a fost vizitat ca bolnav în spital în timpul războiului de Augusta Protectoare a bolnavilor și răniților va păstra o caldă amintire de recunoștința pentru atențiunea regală care a luminat cu o rază de bunătate suferințele imense ale epopeii de desrobire națională.

Gh. Popp.

Regina poetă

Cu ochiu de pictor care vede numai frumuseță și cu intuiție de poet care descopere tainele cele mai deosebite ale vieții, Regina Maria și-a dăruit sufletul întreg țării sale, cu care s'a identificat.

A face bine, a fi drept, a fi erou sînt calități pe care o Suverană cînd le are se confundă cu însăși existența țării sale.

A descoperi comorile de artă ale pămîntului pe care l stăpînești, a l privi cu ochi cari aureolează și consacră frumusețile și a preface toate aspectele vieții în minunate icoane nemuritoare sau în cîtece fermecătoare, înseamnă a crea pentru a doua oară patria ce ți se închină.

Regina Maria ne iubește și luptă alături de noi. Zilele grele de la Iași sînt vii în sufletele noastre și sînt o pildă care va trece cîndva în mitologia neamului nostru.

Regina însă și-a cîntat țara. Și a cîntat o cu atîta talent, cu atîta înțelegere pentru tot ce ea are bun și frumos, încît cîntecul ei este pentru generația noastră un psalm de patriotism și de frumos. Căci Regina Maria, cu darul ei unic de a vedea în imagini și de a transpune în rare sonorități visurile ei de aur, ni-a dăruit o țară nouă și necunoscută, prin frumusețile pe care a știut să le evoce.

Ion Sin-Giorgiu

Pentru Regina

Dacă în palate domnești a strălucit vre-odată mai cristalin clara visiune a destinelor unui neam, istoria va păstra cu sfințenie scînteia divină ce a licărit în sufletul primei regine a tuturor Românilor.

Împărțirea suferințelor și legătura cu toate urmările marelui războiu a întipărit indelebil în fastele neamului figura Reginei Maria ca o fermecătoare ursitoare care a știut să înceapă a toarge din fuiorul vremilor bune firul zilelor de aur pentru înțeleptul și viteazul nostru popor.

Nicolae Bălănescu-Giurgiu

Deputat, 1925.

Regina și satul românesc

„Cu totul altfel decât satele de la cîmp sunt cele din munte.

Căsuțele sunt mai puțin sărăcioase, nu așa de mici, coperișurile de stuh sunt înlocuite cu cele de tablă, care strălucesc ca argintul în soare. Mai bogate și mai felurite

propiere a trăsorii mele, cete de călăreți rustici vin în goană ca să mă întîmpine, săltînd grăbit pe căluții lor zburliți, purtînd stegulețe ori ramuri înflorite și chiuînd de bucurie. Se țin hojma de trăsură, ridicînd nori de praf. Ca și stăpînii

dat grădinile ca să samene flori în calea Reginei lor.

Biserica se află 'n de obște în mijlocul satului; acolo Doamna trebuie să-și lase trăsura, și, încunjurată de o mulțime iute, fericită, e dusă spre sfîntul lăcaș unde preotul o primește la ușă cu crucea în mină.

Ori încotro se duce, mulțimea o

M. S. Regina la Incoronare

Guggenberger Mairovits (Fotoglob)

sunt veșmintele țeranilor toamna, când copacii sunt o înflăcărată strălucire, când anul ce trage de moarte aruncă o ultimă sfortare de frumuseță înainte să-l învingă frigul și zăpada.

De multe ori am fost primită din inimă în aceste sătucene, țeranii ieșindu-mi înainte cu mîinile pline cu flori. La cel d'întîiu semn de a-

lor, caili mărunți sunt nebun de aprinși; totul e zvon, culoare, mișcare; sălbatec aleargă bucuria pe pămînt.

Clopotele satului sună, glasurile lor sunt pline de voioșie; și ele-ți strigă: bine-ai venit! Cete de femei îmbrăcate vesel și de copii se revarsă din case, după ce și-au pră-

întovărășește; nu e stingăcie, nu e sfială, dar nu e nici îmbulzeală ori strivire. Țeranii romîni rămîn plini de demnitate; rare ori ei sunt gălăgioși în bucuria lor. Li trebuie să se uite la cineva, să-l atingă, să-i audă glasul; dar nu arată mirare, și curioșitate, numai puțină. De cele mai multe ori expresia feței lor rămîne serioasă, și copiii lor se uită

lung la om, cu fețe grave și ochi mari plini de expresie.

Numai călăreții aceia în goană ajunsă a face zgomot în voioșia lor.

***

„Seara femeile stau lorcind din furcă pe praguri, pe când turmele vin spre casă tropotind moale prin praf și dulăii latră furios, umplind de zarva lor tot văzduhul.

Nicăiri n'am văzut atâția dulăi ca într'un sat românesc. — grea încercare pentru cine călărește pe un cal neastîmpărat.

Cit e noaptea de mare, cîinii latră, înginindu-se. Nu se opresc nicio clipă; e un zgomot nedespărțit de noaptea românească.

Totdeauna mi-a plăcut să ecutreier safele acestea. Am făcut așa în orice timp al anului, și nu e lună care să nu-și aibă farmecul.

Primăvara, sunt pe jumătate îngropate 'n pomi, o Mare spumegînd pe flori albe, din mijlocul cărora coperișurile rotunde ale colibelor răsar ca niște nouri mari cenușii.

M. S. Regina în exil

„Acolo departe — și acolo e primăvară. Departe, pe pămîntul părăsit de noi. Soarele fără îndoială arde și acolo, păsările cîntă ca și cînd moartea universală n'ar fi trecut pe pămînt. Totuși, altfel acolo... Cu toate razele de soare, cu toate glasurile primăverii, țarina noastră românească va avea în acest an o deșteptare tragică, binecuvîntata noastră țarina românească... Cîtă vreme plugul străinului o va sfinșia adînc pentru a o sili să dea rod pe sama vrăjmașului urit, un strigăt de groază se va ridica din adîncul ei, un strigăt de protestare, un strigăt de desnădejde.

Copiii ei surguniți îl vor auzi și-i vor pătrunde înțelesul. Inima lor se va cutremura de dorința pioasă de a o scăpa din cătușe, de a o feri să-și dea în umilintă bogățiile pentru cei cari li batjocuresc nevestele, li infometează copiii, li ard sațele și aruncă asupra-li o pată de umbră. Moșie românească, în adevăr tu ești binecuvîntată! Mana ta generoasă e fără sfîrșit. Ca o mamă iubitoare răsplătești și ești gata totdeauna să dai iarăși. Cea mai mărunță sămînță incredințată, sinului tău rodește însutit. Și ierburile rele sunt tot atît de imbielsugate ca și florile tale, fiindcă mila ta n'are hotar.

N'avea leamă însă, pămînt al României! Feciorii tăi se vor întoarce și-ți vor sfărîma lanțurile. Aceasta e solia pe care ei ți-o trimit cu vocile renăscute ale primăverii. Nu vor șovăi, nu vor tremura în fața

sfortării ce-și așteaptă împlinirea. Tu ai sorbit mult din singele lor, — dar ei sunt gata să te facă să bei încă prin jertfa acestui singe; ei pot să-ți răscumpere libertatea și să azvîrle pe vrăjmaș afară. Și, dacă nu vor libera pe cei vii, copiii tăi vor veni să-ți libereze morții, să desrobească mormintele. Niciodată nu vom ști unde dorm copiii tăi vrednici, secerăți cu miile. Nu putem

decît să te rugăm să nu-i apeși prea tare cu țarina ta, și să li fie odihna ușoară în sinul tău. Departe, în nemărginire, risipiți în patru colțuri ale țării, liniștiți și fără să se plîngă, ei zac în gropile lor pe care nicio cruce nu le înseamnă. — în locuri fără nume zac așteptînd, și nu sunt nerăbdători, bine știind că noi ne vom întoarce.

Confidens Domino...

*Boli, foame, frig.. Mor oameni, vite;
Iar bestiile moscovite
Își prîmblă bîrbite 'ncilcîte
Și gîndurile otrăvite
Pe uliți, — pe cînd alte fiare,
Dumcoto, stau la pîndă 'n zare.
Dar bun e Dumnezeu și mare!
— Va trece de ta noi pîharul?
Sorbi-vom pînă 'n fund amarul
Și ne va sugruma tîlharul
Din stînga și din areapta, poate!
În voia ta sint, Doamne, toate!
Dar voia ta din veac se știe:
Cei răstigniți nedrept, incie.
Dreptatea noastră va să vie!
Dreptatea noastră are vreme:
Un neam, care de veacuri geme
Și care crede, nu se teme.
Iar, cînd se va 'mplini sorocul
Și ni-o zimbi 'n sfîrșit norocul,
Va povesti cu lacrimi slova
Ce a pătinut acum Moldova.*

Iași, 1917.

V. Bogrea

O nouă carte de povești a Reginei

Puțini sint cei ce-i înțeleg pe cei mici și încă mai puțni pot scrie pe înțelesul lor. Și de curînd am eetit una din aceste puține cărți, anume ticluite parcă pentru noi. Ba chiar și pentru cei mai mărișori e potrivită cartea de *Povești* a M. S. Reginei Maria a României.

Sint șase povești, șase minunate izvodiri, în care lumea închipuirii și cea aievea se luptă pentru întiietate și se îmbină atît de fericit, că te răpțește, filă cu filă, purtîndu te pe țîrmurii idealului.

Cu atîta dragoste sint înfățișați eroii acestor povești, că ți-e peste putință să nu fii mișcat pînă în fundul sufletului, străbătînd această carte prețioasă, mai ales pentru literatura noastră atîta de săracă în opere trainice pentru cei mici.

Întreagă dragostea de mamă, de mamă care s'a bucurat și a suferit tremură în paginile acestei cărți cu adevărat rare, pe care Măria Sa Regina Maria a României a scris-o pentru micuții țării noastre.

N. Pora

Regină, mamă și artistă

— C'est une mère excellente et une bonne maîtresse de maison!, zicea despre Regina Maria, acum a câțiva ani, un diplomat străin către un coleg al

„nu trebuie să mergi prea iute când ții un copil de mână“, regina Maria și-a crescut copiii nu numai cum crește cineva o umanitate embrionară care se ridică, ci mai ales cum se formează mintea și inima primilor cetățeni de adopțiune ai unei țeri încrezătoare.

dirijat actele acestei realizări a reginei, femeii și mamei în deplina exprimare a măreției și simplității.

Dacă Regina Maria e artistă, e fiindcă știe că sînt indeletniciri care înfrumusețază viața, fac spiritul mai conștient de frumusețe, mai apt să se bucure de ea. Omagiul pe care-l aduce muselor e acela al unei artiste care-și urmează cu inteligență instinctul. Artă e o religie consolatoare; nu e nevoie să aspire cineva la canonizare pentru a se bucura de consolările credinței.

Ceia ce caracterizează înainte de toate pe Regina Maria este arta de a-și împodobi căminul. Acest cămin e prelungirea și reflectul personalității Sale. Mobilele, bibelourile, cărțile îi desvăluiesc gusturile tainice, ideile chiar, concepția-i asupra fericirii și frumuseții. Forme inedite, extrem de simple sau ingenios complicate, realizînd un interior fermecător ca visul unui poet. Nu-i un cămin provisoriu, fără amintiri temeinice și aproape fără proiecte: e căminul stabil al adevăratei vieți familiare, al unei vieți care e și mîndria și visul de artă al unei regine.

Și nu e artistă mai prodigioasă ca iubirea mîngietoare și caritabilă.

Ion Dragu

Copertă de Stoica, inedită

său abia debarcat în Capitală. Elogiu frumos, de sigur, cel mai frumos poate dintre cele ce se cuvin să fie adresate unei persoane de un rang atât de înalt.

E mamă, în adevăr, cum sînt puține. Plecînd dela acest învățămînt cu înțeles dublu: că

A voit să realizeze perfecțiunea în grija față de familie, utilizînd totul fără a avea aierul că menajează ceva, rîspîndind în juru-i cît mai multă mulțămire și eleganță. Un ideal înalt de bunătate, de poezie și de religie a dominat viața și a

Regina Maria? — Valuri de cerneală se vor vărsa de aci înainte spre a fixa extraordinara personalitate și misiune a Reginei Maria în destinele poporului român. Nicio femeie nu poate fi comparată în trecutul nostru cu Ea, iradiîndu-și imensul prestigiu și dincolo de hotare, peste întreg Orientul european, ceea ce îi îndemna pe cei de peste Ocean a-i decerne titlul de: prima femeie a Europei! De noi e prea aproape, dar cînd ceia ce este mortal în minunata ei întrupare nu va mai fi, ea se va preface în astrul de prima ordine al istoriei noastre, care va străluci peste toate timpurile.

Dr. Costinescu

Lacrimile M. S. Reginei

După pacea din București, în primăvara anului 1917.

Toate privirile cătau posomorite. Minile se strîngeau lung, fără vorbe, cu dinții încheștați, ca după înmormîntare.

Munții trecuseră în altă țară. Rămășițele armatei rusești, risipite, își trăiau gloatele de-a lungul drumurilor, lepădînd în cale la puști, chesoane și tunuri, ră-tăcind molii în ronțait de semînțe.

Hotarul nou rupea în susul Moldovei crestele munților. De la țarmul Moldovei, în sus de Mălini, spre Broșteni, Borcea, Fărcașa, Neagra-Șarului, satele cu nume tari ca stîncă și stîncile cu brazi înalți unde nu pătrunsese încă securea, treceau la vrăjmaș. Oamenii se pregătiau să și caute așezări noi. Incepeau să curgă turmele de vite, mîinate în urmă de femei voi nice cu portul nobil înflorit al muntelui.

Acolo am văzut întia oară pe Regina plîngînd.

Era o gospodărie a Coroanei, vestită și îmbielșugată.

Case cu șindriila proaspătă după livezii cu pruni și arțari încă neînmuguriți. Oamenii în stăriți, vite cu pete galbene de neam bun și cu ugerul plin, cai sprinteni cu copita tare; tot ce norodul cîtorva sate învățase și împrumutase de la gospodăria regală. Acum acelea treceau hotarul.

Regina venia să-și ia rămas bun.

Primirea a fost săracă. Două automobile grăbite; aghiotantul, prefectul și atit. Regina și cele două domnițe. De astă dată o primire fără arc triumfal.

Tristeța era și în văzduhul frumos, în grădinile cu pămîntul negru și ud, în arborii unde nu plesniseră mugurii și croncăniau gureșe ciori.

Regina ținuse să-și ia rămas bun împărțind cele din urmă daruri. Daruri ca pentru acele

vremuri. O haină pentru orfani; mălaiu și pită pentru văduve. Pe atunci, văduve și orfani erau mulți; mălaiu și pită, puține.

O încăpere scundă, velințe pe pereți, steagul înfipt acolo de unde avea să fie în curînd smuls. Primarul striga cu glas zugrumat numele văduvelor și al copiilor, din prag. Fiecare trecea să-și primească darul ultim din alba mîină a Reginei.

S'au petrecut două, trei, femei, cu pași șovăielnici, neîndrăznind să privească în ochi. Dar una, cea mai bătrînă dintre toate și aceia care-și dăduse războiului toți flăcăii, a lăsat darul alături, jos, și cu o îndrăzneală a desnădejdei, de care se va fi mirat singură mai tîrziu, și-a înfundat capul alb, cu broboada căzută, în pieptul Reginei. Eram de tot aproape, la trei pași, așa cum îmi impunea trecătoarea-mi însărcinare oficială. Am văzut fața femeii bătrîne chinuindu-se să verse o lacrimă din durerea care tălăzuia înlăuntru și nu-și găsia ieșire. Și în ochii bătrînei nu izvora nicio lacrimă. Nu mai știa să plîngă.

Mina Reginei a încunjurat capul osos, l-a strîns nu așa cum strînge o regină la piept fruntea unei biete femei de țară, ci numai cum o femeie bună alină durerea altei femei.

Toate privirile au căutat în pămînt. Se simțiau în pumnii strînși gemetele înăbușite. Primarul de sat, în haina lui țărănească, răsucia un vîrf de curelușă și îi ghicim în măselele strînse pînă la scrișnet, toate silințele să-și acopere cu tărie lacrimile pe care le socotea incompatibile cu demnitatea lui oficială și bărbătească. Dar lacrimile regale au fost pentru toți cei de acolo, dela capătul de țară pierdut, o ușurare. Nu se mai simțiau singuri și părăsiți. Invățau să nădăjduiască.

În durere unica alinare e să nu te mai știi de tot singur în pustiul tău.

Pe urmă satul a rămas iarăși deșert. Ordinele orînduiau cum se va petrece trecerea ținutului la vrăjmaș. Nădejtile prindeau din nou săse stingă. Iar primăvara era tîrzie și încruntată. Parcă nici florile nu voiau să aducă surisul lor frivol în posomorea văzduhului.

Tîrziu, într'un sfîrșit de zi, m'am trezit la scară cu femeia bătrînă care nu mai putuse plînge. Se codia să-și spună gîndul, rușinată. Am crezut că nu îndrăznește să ceară un ajutor: era bătrînă și nu mai avea niciun flăcău din cei cinci feciori, morți la toate hotarele țării. Nu mi-a mărturisit decît cu anevoie. Nu venia să ceară. Venia să dăruiască. Dintr'o învelitoare de pînză albă mi-a desfășurat o cusătură veche, cu colorile palide, o podoabă de demult, săracă și simplă.

— Am venit, dragă domnule, să te rog să trimiți lucrșorul ista Reginei... Spun oamenii că i plac săracii de ale noastre... Nu i frumos cine știe ce, dar are să i aducă aminte de noi... De noi, cari n'o să mai fim de acum ai Ei...

Vorbind, plecase capul de tot spre pămînt. M'am coborît din capul scărilor. Abia atunci am văzut că ochii mătușei cu cinci feciori îngropați la toate granițele mai știau încă, tîrziu, să fie înlăcrimați.

Cesar Petrescu.

Orice corespondență pentru „Universul Literar” precum și revizile sau cărțile trimise spre recenzie se vor adresa d-lui Ion Sân-Gheorgiu, Calea Victoriei, numărul 89 scara B.

M. S. Regina și arta românească „ILDERIM“

„Am văzut o biserică în mijlocul unui câmp de porumb. Coperișul căzuse înlăuntru, pereții erau crăpați, pe alocurea căzând în ruină; înaltă, floarea soarelui se iția la ferestrele-i fără cercevele și păsările-și făcuse cuiburile între grinzile bolților ei dărimate. Era de plâns cu adevărat, să privești o așa desolare; dar niciodată n'am văzut o mai magică priveliște.

Pereții erau încă acoperiți cu fresce, colorile fiind aproape nevătămate, catapeteasma bogat săpată arăta încă semne de auritură; abia erau stricate multele-i chipuri de sfinți. Zdravenii stâlpi cari despărțeau o parte de alta stăteau tari și neatinși, afară numai că pe alocuri învelișul lor de tencuială căzuse.

Unic în adevăr era farmecul acestei ruine. Albastra boltă de de-aspri era coperiș, și solemnii sfinți se uitau de sus de pe ziduri ca și cum ei ar fi întrebat de ce nu s'a ridicat vre-o mină prietenoasă ca să ocrotească frageda lor frumuseță, de vifor și ploaie.

Nu știu de ce o comoară ca aceasta a fost lăsată să cadă în bucăți. — poate că nu e vreme să se caute de vechi ruine într'o țară un-

de așa de mult e de făcut! În adevăr, biserica era de o rară putere de fascinație, expusă astfel luminii zilei, dar supărător era gândul că, de nu va fi răpăde acoperită, drăguțele fresce vor cădea cu totul.

Era un chp al Maicii Domnului care în deosebi mi-a atras atenția; se uita la mine dn fondul ei de aur cu ochi mari, patetici. Pe genunchii ei stătea Pruncul Iisus, țapăn ridicat, cu o mină întinsă spre binecuvântare; copilul era slăbuț, cu o ciudată față palidă și ochi cu mult prea mari pentru această față.

Nu mă puteam smulge din acest loc de închinare părăsit; iarăși și iarăși o cercetam de jur împrejur, sorbind în sufletul meu icoana ei.

La urmă am lăsat-o, dar de multe ori m'am întors ca să prind o ultimă priveliște.

Floarea soarelui stătea în grupe înalte, cu capetele plecate spre biserică de parcă voia să se uite înăuntru; un zbor de porumbei albi ca zăpada se roia în juru-i, aripile lor fără pată scinteind în lumină. Aceasta am văzut-o la urmă; zidurile ruinate și, plutind asupra lor, acești porumbei albi ca zăpada.”

Regina Maria și Toamna

„Dar nimic nu e mai glorios decît toamna românească. Natura vrea să se îmbrace într'o ultimă mantie de frumuseță înainte de a se mărturisi învinsă de înaintarea iernii.

Bolta se face adânc albastră; tot ce se ridică spre dînsa pare să capete o nouă valoare. Copacii se îmbracă în colori minunate, une ori ca aurul, alte ori ca rugina, câte odată roșii ca focul. Intre porumbul nalt cît omul, uriașa floare a soarelui stă plecîndu-și capul, apăsată de greutatea roatei cu seminte; ca niște stele prodigioase, petalele-i ca șofranul strălucesc pe fundul bolții de azur.

Am văzut câmpii întregi cu aceste plante uriașe, adevărate oștiri de flori în chipul soarelui, triumfător galbene sunt razele marii lumini pe care îndrăznesc s'o imite. Dar adesea mi se pare că-și întorc fața rușinată, cu trista constiință că nu sunt decît o biată copie a aceluia căruia-i poartă numele. Se face ulei din semintele acestor flori; de aceea țeranii le cultivă așa de mult.

Adesea în umbra acestor uriași am văzut țărani așezați în cerc împrejurul grămezilor de porumb, al cărui fruct îl curăță de frunze. În piramide pitice portocalii, grăun-

tele coapte zac risipite în largul câmpiilor vesteji, și culoarea lor strălucitoare atrage ochiul de departe. Adesea năfrămile femeilor sunt de aceeași culoare.

Imi plac aceste pete infocate de culoare în mijlocul imensităților aride ale câmpilor culeși; cu dragoste ochiul artistului se oprește să le privească, și numai fără voie se întoarce dela ele.

O priveliște frumoasă e și aceea a șezătorilor țărănești, în case sau în șuri largi ori curți, pentru a desface grăunțele porumbului din știulete. Sunt prilejuri de mare bucurie, cînd tinerii se adună, cînd ris și muncă se amestecă voios, cînd se povestesc lungi povești și se cîntă cîntece de dragoste. Babele stau la un loc, torcînd sau țesînd, cu capetele tremurătoare asupra sfaturilor tăcute, cu ochiul asupra flăcăilor și fetelor, cari îmbrăcați cu ce au mai bun, cu o floare ochișoasă după ureche, se privesc pe supt ascuns, și glumesc, și se sărută, și sunt fericiți.

Mai presus de zbuciumul omenesc, la o altitudine morală de unde spectacolul vieții pierde cruditătea amănuntului spre a ciștiga în amploarea perspectivelor, ochiul regal înregistrează altfel, sensibilitatea regală se lasă invadată cu totul deosebit de tumultul fără astîmpăr al vieții. Dacă ceilalți oameni sîntem prizonieri ai amănuntului, timizi navigatori în apele relativului, inteligența regală se mișcă în general și poate contempla fără prea mare străduință absolutul. Nu e de mirare deci acea expresie nedefinită, acea estompare în alb a literaturii regale. Coloarea puternică, vie, cu alăturări brutale de contraste, cu precizie, materiale contururi de desemn formează în artă maniera sensibilității de proaspătă rasă, vigoarea temperamentului acceptă fără să alambicheze impresiile pe care le redă cu pulsația năvalnică a primitivilor. Năzuința spre nedefinit, dragostea de diafan, atenția aleasă spre nuanța abia perceptibilă, înclinarea spre abstract, viața proiectîndu-se în vagul umbrelor ca printr'un geam mat sînt elementele caracteristice ale rasei lor a căror singe a fost filtrat într'o continuă selecție de-a-lungul veacurilor.

„Ilderim“, poemul M. S. Regina Maria, înfățișează toate însușirile unei sensibilități regale. E dacă voiți, o literatură aparte, imaginația fiind alimentată de o optică eliberată din iobăgia amănuntului, visurile frămîntînd întinsurile fără hotar ale absolutului. „Ilderim“ se desfășoară dincolo chiar de legendă și mit, în lumea entităților. „Ilderim“ pare o nesfîrșită fluturare de aripi imaculate în lumina albă a înălțimilor de vis, „Ilderim“ este o regească evadare din legile materiale ale vieții.

De aceea am socotit totdea-

una poemul „Ilderim“ așa de ciudat la prima lectură, căci depășește toate canoanele obișnuite de estetică literară, fiind cel mai reprezentativ, cel mai sintetic pentru înțelegerea sensibilității regale transpuse în literatură. M. S. Regina Maria a dat expresie sufletului nedefinit, de o altă temperatură morală, a celor cari domnesc. „Ilderim“ este o rară, i am putea spune chiar o mică și somptuoasă confesie regală, talmăcită în albul cheruvimic al legendei. La prima pagină începînd, critica trebuie să abdice, ritmul poemului se desfășoară pe alt plan, „Ilderim“ este mai presus și în afară de ceia ce obișnuit numim literatură.

Pamfil Șeicaru

Tara M. S. Reginei

A primi omagiile nesfîrșite, înfățișate în cea mai fină poleială a bunei creșteri, omagiile pe care supușii tăi s'au deprins să le pună între tine și lumea reală, învăluindu-te ca în zăbranicul albăstriu al fumului de tămîie, — iată o îndeletnicire care n'a putut mulțumi sufletul de artist al unei regine. Artă este ea însăși un omagiu pe care îl aducem lui Dumnezeu și fapturilor lui, și inima, care tresare la atingerile frumuseții, trecînd peste maldărele de adorări, ce se aruncă la picioare, nu se poate smulge a celei voluptăți neasămănată de a se umili în fața minunilor firii, aducîndu-li omagiul acesta al înțelegerii și al simțiri, care este creația artistică. Regina Maria nu s'a sfiit să ni arăte că, în fața unui crin cu miezul galben ca o fărîmă de lună ori în fața unui stînjinel cu petale vinete ca cerul de seară, sufletul său știe să îngenuncheze evlavios ca al oricărui îndrăgostit de armonia colorilor, a liniilor și a sunetelor. Sufletul acesta de o fineță rară a plutit cu pajura măiastră în împără-

țiile basmelor, s'a coborît cu fluturii pe inima florilor, a cîntat în amurguri cu greierii miștilor, a ciripit în cuiburi cu păsărelele, s'a legănat cu grînele, a susurat cu frunzele, a răsfrînt în limpezimea lui căderea apelor, s'a deschis cu zorile și s'a întristat cu asfințitul, s'a multiplicat cu ecurile și s'a împrăștiat cu parfumurile ca să se adune în urmă, ca izvoarele, în matca operei de artă. Regina Maria ne-a învățat că în vastul sin al naturii toate mărunțișurile în care s'a farîmițat frumuseța lui Dumnezeu sînt de o potrivă de vrednice să odihnească în umbra lor pietatea unei inimi regale.

Călătoare pasionată de înfățișările pămîntului românesc, Regina aducea în fața priveliștilor lui o sensibilitate formată de natura altor meleaguri și tocmai prin aceasta capabilă să prindă nota deosebită, aspectul caracteristic, noutatea acestui pămînt pe care l-a înțeles cu acea intuiție ageră, care se ridică une ori la puterea divinației. A întorsiat supt bolțile mănăstirilor strămoșești și reverile sale au alunecat pe patina veacurilor ce coclește piatra zidurilor vechi și s'au cufundat în trecutul neamului nostru.

Duhurile care dorm acolo, supt inscripții lapidare, i-au vorbit, și graiul lor nu i-a rămas necunoscut. Ochiul său generos s'a oprit apoi asupra căsuțelor sărace de țară, prididite de gluga fantastică a omătului, și raza privirii albastre a străbătut dincolo de părății umizi, în inima acelei vieți de dureri și de necazuri. Turmele de oi revărsate pe plaiuri le iubește ca un A. Vlașuță, și ca un Grigorescu are viziunea plastică a unei pitorești taberi de țigani. Surprinde ritmul lent al bivolilor ce trîndăvesc în fundul unei cîmpii dunărene, încropită de soare, și drag îi este gînguritul porumbeilor rotunjiți pe marginea cerului, sus, pe un

acoperiș. Idilele lingă fîntini o vrăjesc ca pe Coșbuc. Armatei i-a închinat pagini fierbinți de recunoștință. Iar din Moldova pribegiei a trimes Bucureștilor zugrumați un dor neogoit, o nostalgie copleșitoare.

Impresii puternice îi colorează frasa, care, în talmăcirea d-lui N. Iorga, se balansează în simetrii armonioase, se mlădie și înfășoară lucrurile într'un vâl de dragoste înțelegătoare. De pe tărîmul închipuirii, imaginile izvorăsc strălucitoare și plastice ca un alaiu de rădvane domnești.

Tara mea, țara Reginei, este interpretarea de o rară valoare estetică a frumuseților pămîntului nostru și un omagiu cald pe care o inimă regală îl aduce patriei noastre, patriei sale.

Dar cartea pe care însăși mina Reginei o lăsa la căpătîiul suferințelor aduce, pe lingă frăgezimea ei literară, și o învățătura de preț. Noi nu știm să prețuim comoara de frumuseți pe care ni-o oferă, cu o variată bogăție, vatra nației noastre. Cei dela șes nu cunosc munții; cei dela munte nu cunosc șesurile. Pasionații pitorescului pornesc, cînd li dă mina, să străbată ținuturi exotice și să se minuneze de înfățișarea măreață a altor pămînturi, fără să fi cunoscut mai întîiu pe aceia a țării lor. Parcă în zadar și a colorat Grigorescu pînzele și în zădar A. Vlașuță și d. N. Iorga au răsfrînt în pagini clasice splendoarea naturii românești. Regina înalță o nouă Cîntare României. Podoabele noastre capătă o consfințire domnească. Poate cetitorul **Tării Mele** va sfîrși prin a o înțelege și a o iubi cum trebuie și cît trebuie. Linia ondulată a colinelor ne va fi mai dragă știind că ochii albaștri ai Reginei s'au odihnit fermecați pe sinuositățile ei. Și vom învăța atunci și jerfele să ni le prețuim, știind că singele vărsat s'a ridicat și a înflorit în strălucita frumuseță a țării noastre.

Nichifor Crainic